

ELSŐ JELENET

*A Tisza Kálmán téri nagy-budapesti pártközpont, 1946.
június 27. Iroda. Rákosi Mátyás, Gerő Ernő, Szőnyi Tibor,
Rajk László, Kádár János.*

RÁKOSI Washingtonban a Blair House-ban laktunk, szép kis hotel, azt mondják, hogy Truman majd oda fog költözni, amíg a Fehér Házat felújítják. A Fehér Házban találkoztunk az elnökkel, fogalma se volt, hol van Magyarország, riadtan nézelődött, rengeteg fotós és filmes volt jelen, Truman vigyorgott jobbra meg balra, kezét fogott Nagy Ferencsel is, Ries Istvánnal is, Gyöngyösivel is, velem is, mindezt felvették. Mondtam neki, látom, az Egyesült Államokban diktatúra van. Hogy-hogy, kérdezte. Hát a fényképészek diktatúrája. Buzgón bólogatott és vigyorgott, ezt is filmre vették. A Capitolium üléstermének mennyezete vasúti sínekkel volt alátámasztva; mondták, régi épület, süllyed, de majd rendbe hozzák. A külügyi bizottságban jártunk, az elnök, Sol Bloom sorra mutatta be nekünk a tagokat. Volt ott egy nagyon helyes nő, demokrata szenátor Kaliforniából, Helen Gahagan Douglas, aki kereken megmondta, hogy neki szimpatikus, ami Magyarországon történik. Az atomenergia polgári ellenőrzéséért és a faji megkülönböztetés ellen harcol. Eredetileg színésznő, és a férje is az. Az öreg Sol Bloom egyik viccet mondta a másik után, és amikor bemutatta Foster Dullest, aki a republikánusok külügyi vezetője, megjegyezte: nagyon okos ember, kiválóak a beszédei, én írom őket. Mire Dulles azt mondta: ez nem így van, mert Bloom jiddisül ír, én pedig csak héberül tudok. Megkérdeztem aztán a követünket, Szegedy-Maszák Aladárt, akinek Weiss Manfréd unokája a felesége, hogy ki ez a Bloom. Azt mond-

ta, hogy cirkuszi bohóc volt, aztán vállalkozni kezdett, vagyont szerzett, így lett politikus. A végén megkérdeztem Bloomot, hogy mi lesz a mi delegációnk tárgyalásainak eredménye, mire hirtelen elkomolyodott, és azt mondta: visszakapjuk a Nemzeti Bank mind a 28 tonna aranyát. Úgyhogy, elvtársak, mégis lesz forint! UNRRA-segélyt viszont továbbra sem fogunk kapni, LaGuardia nem volt ellenséges, de azt mondta, ő már inkább felszámolóbiztos, úgyhogy nuku. Kicsit csodálkozott, amikor elmeséltem, mekkora nálunk az infláció, hogy a billpengő is százmilliónál tart. Volt egy csomó fogadás, az egyik a szép Hiller Baba mellé kerültem, akinek az apja a magyar alumíniumot birtokolta; a Szövetséges Ellenőrző Bizottság amerikai tagjának a fia Budapesten ismerte meg és vette el. Aztán Nagy Ferencet, ahogy kormányelnökhöz illik, tiszteletbeli indiáná avatták, fel kellett vennie a sastollas fejdíszét...

GERŐ Szorgalmazom, hogy a Kis Újságban megjelenjen a sastollas fényképe... Szerintem hiúságból meg fogják jelentetni. A magyar paraszt nem szereti, ha a politikus a pojcáskodik.

RÁKOSI Amikor átmentünk New Yorkba, összehívták a tiszteletünkre a magyar kolónia vezetőit. Ott volt Molnár Ferenc és Lengyel Menyhért is. Felvettem nekik, hogy jöjjenek vissza Magyarországra. Furcsa mosollyal azt mondták, az nem olyan egyszerű. Mondtam, a magyar követség akár holnap kiadja nekik a beutazási engedélyt. Azt mondták, nem ez a bökkenő.

GERŐ Nekem nem fognak hiányozni.

RÁKOSI Sokan jöttek ki a repülőtérrre, de persze a kísérőink nem akarták hozzánk engedni őket. Feltűnt nekem egy idős nő magyaros pruszlikban, a lányával volt meg a 7-8 éves unokájával, azok is magyaros viseletben. Kértem, engedjék közelebb. A nagymama elmondta, hogy a lánya ugyan már Amerikában született, de ő

is, meg a kisunokája is szépen beszél magyarul, mire a kislány elszavalt egy Petőfi-verset. A nagymama pedig elővett egy fényképet, én voltam rajta, akkor vette tíz éve, amikor az én kiszabadulásomért gyűjtöttek pénzt Amerikában. A nagymama biztosított, hogy nemcsak ő, de még a kisunokája is kommunista. Hosszan szorongattuk egymás kezét.

SZŐNYI Igazán szép történet! Erről is jó lenne egy fotó, Rákosi elvtárs az amerikai magyarok között!

GERŐ Nem jó ötlet, Szőnyi elvtárs! Erősen remélem, hogy egyáltalán nem fotózták! – Végeztünk, elvtársak!

(Mindenki kimegy, csak Rákosi és Gerő marad. Gerő az aznapi Szabad Népet veszi fel az asztalról, a címlapján közös fénykép, rajta az első sorban Nagy Ferenc, Truman, Rákosi, Ries, a háttérben Gyöngyösi, Szegedy-Maszák és még két férfi, lobogtatja.)

Ezt Sztálin soha nem fogja megbocsátani! Fényképezkedni az amerikai elnökkel, az esküdt ellenséggel!

RÁKOSI De hát miért, kormánydelegációval voltam odakint mint miniszterelnök-helyettes...

GERŐ Mert a Hozjáin nem mehet Amerikába, azért! Minden reggel végigolvassa az amerikai és az angol lapokat, ezzel megy el az egész délelőttje, de ő soha nem mehet oda! Ezt aztán nehéz lesz ledolgozni!

RÁKOSI Jó, majd éberek leszünk, akár a héberek...

GERŐ Már akkor megutált, amikor először fogadott, és te fecsegtél, a műveltséggeddel kérkedtél, a nyelvtudásoddal kérkedtél! Már akkor megmondtam, hogy az ilyesmit utálja!

RÁKOSI Soha többé nem fecsegtem előtte...

GERŐ Egyszer is elég volt! Azonnal meggyűlölt, és miattad minket is! El lehet menni Amerikába, ha nagyon muszáj, de Trumannal fényképezkedni, az a mi halálos ítéletünk! Iszonyatosan kell igyekeznünk, hogy ezt helyrehozzuk! Iszonyatosan!

RÁKOSI A Szabad Népet nem olvassa...

GERŐ Rég a kezében vannak a képek! Még el se csattintották, már megkapták! A Moszkvai Rádióban már idézték, mit mondtál a washingtoni villásreggelin!

RÁKOSI Mér', mit mondtam, mit mondtam?!

GERŐ Azt mondtad, hogy a magyarok nem akarnak kölcsönt kieszközölni, csak a javak visszaadását...

RÁKOSI Ez ellen mi lehet a kifogás?!

GERŐ Az, hogy odakint mondtad, Washingtonban, ahová a Gazda nem mehet!

MÁSODIK JELENET

1949. május 23. Jön Rákosi Mátyás és Kádár János.

KÁDÁR Szabadság, Rákosi elvtárs!

RÁKOSI Szabadság, Kádár elvtárs! Azért kérttem ilyen korán, mert szeretném, ha beleszabolna egy kihallgatásba. Szőnyi Tiborról van szó... Öt napja vallatjuk, de összevissza beszél... Magát eddig nem zavartuk, egy belügyminiszternek sok a dolga, klerikális reakció, káderkérdések, és azt reméltük, hogy Péter Gábor megoldja a dolgot... De hát makacs ember a mi kis Szőnyink, nem könnyű vallomásra bírni...

KÁDÁR Kiderült már, hogy kém?

RÁKOSI Biztosan kém, efelől előzőleg sem volt semmi kétség. De hát nem egy nagy jellem a doktor úr, és amikor arról érdeklődnek az elvtársak, hogy ki volt az itthoni kapcsolata, az égvilágon mindenkit megnevez, magát is, engem is, Gerőt is, akárkit...

KÁDÁR Jugoszláv kapcsolat?

RÁKOSI Erről még részleteket nem tudunk, azonkívül, hogy Szőnyi csoportja Jugoszlávián keresztül jutott haza 45-ben, amiről írásban még akkor jelentett. Miért, maga tud valamit?

KÁDÁR Nem tudok. Csak amit Rákosi elvtárstól és Péter Gábor elvtárstól megtudtam...

RÁKOSI Igen, Svájcban, az OSS-ben bizonyos Noel Field volt a felső kapcsolata, aki a Népszövetségnél dolgozott, kommunista érzelműnek mutatta magát, de hát persze kém, akit most 11-én Prágában kapcsoltunk le, és Pestre hoztuk... Talán ezt még nem mondtam... Ez a Noel Field vallott Szőnyire... De jugoszláv kapcsolatról nem tudok.

KÁDÁR Mi mindenkinek utánanéztünk, aki az UDBA-val kapcsolatban állhat... A fokozott éberség jegyében meg fogom erősíteni ezt a vonalat... Azt az amerikai ki hozta Pestre?

RÁKOSI Szűcs Ernő és kicsiny csapata.

KÁDÁR Értem.

RÁKOSI Noel Field szervezte be Szőnyit... De lennie kell magasabb magyar kapcsolatnak is... Az a helyzet, hogy Szőnyi már kimondta Rajk László nevét is, de annyira hihetetlennek tartottam, hogy megerősítésre várok...

KÁDÁR Rajk?

RÁKOSI Képzeld. Nem akartam hinni a fülemnek. Most se vagyok képes elhinni... Azóta is jár az agyam... Rajk tavaly úgy nyilatkozott Moszkvában, ha jól emlékszem, maga is jelen volt, hogy támogatja Dimitrov és Tito közeledését, és nekünk is együtt kellene működnünk a jövőbeli jugoszláv–bolgár–macedón–albán Balkáni Föderációval. De ennyi az egész, és ez is csak a magánvéleménye volt... Ami Titót illeti, a magam részéről nagyon fájlalom... Óriási kár, hogy elárulta az ügyet... Meséltem, hogy 45 nyarán mi volt Belgrádban?

KÁDÁR Nem mesélte, Rákosi elvtárs.

RÁKOSI Kocsival mentünk, Rajk meg én, és az a sofőr vitt, aki 37-től nyilas párttag volt, amit senki se tudott, a Belügy se... Jó sofőr és nagy dumája van... Ül már?

KÁDÁR Ül.

RÁKOSI Belgrádban rögtön a királyi palotába hajtottunk, ott láttam életemben először és utoljára magántulajdonban Rembrandtot... Fantasztikus kincstár az a királyi palota, minden ép, se belövés, se leltárihiány... A németeknek nem volt idejük kirabolni, hanyatt-homlok kellett menekülniük, meglepte őket a szovjet támadás... Nem gondolták, hogy Tito egyszerre mégiscsak a Vörös Hadsereg segítségét kéri... Na szóval ott székelt Tito, hóféhér egyenruhában feszített, mint egy bonviván... Tengerésztszti egyenruha akart lenni, talán színházi jelmeztárból szereztek... Jól beszél oroszul, néha horvát szavakat kevert bele, amit értettem, mert szerbül is úgy mondják... Németül is tud, ugyanúgy 15-ben esett fogságba, mint én... Négyszemközt voltunk, mert Rajk addig Rankovićsal tárgyalt, de mégis hárman, mert volt ott még egy hatalmas véreb, le nem vette rólam a szemét... Úgy hívták, hogy Tiger, egy Gestapo-tiszté volt, fél évbe telt, amíg Titóhoz szoktatták... Tito sose fogadott senkit a véreb nélkül, és németül szólt hozzá... Miért is mesélem ezt magának?

KÁDÁR A jugoszláv szál.

RÁKOSI Ja, igen. Szőnyi Tibor esetében nem merült fel jugoszláv szál, a cseh és a svájci szálát ellenőriztük. Arra kérem, hogy nézzen be hozzájuk, hogy amit Szőnyi állít Rajkról, az reális-e. Farkas Mihály is ott van, meg Péter Gábor, meg Szűcs Ernő. Villa a Svábhegyen, a sofőröm majd odaviszi. Azt javaslom, hogy induljon azonnal.

KÁDÁR Indulok, Rákosi elvtárs. Szabadság!

RÁKOSI Szabadság!

(Mindketten el.)

HARMADIK JELENET

*Kihallgatósza. Szőnyi Tibor összeverve, megkötözve egy szé-
ken. Farkas Mihály, Péter Gábor, Kádár János, fogdmegek.*

FARKAS Egy ilyen kicsi ember, és még mindig bírja!

PÉTER Nem bírja már sokáig.

(A fogdmegek Szőnyit locsolják.)

FARKAS *(Üvölt.)* Valld be már, te szemét áruló, te utolsó
csirkefogó, hogy ki volt az összekötőd! Kém volt Rajk,
vagy nem volt kém?!

SZŐNYI *(Nyöszörög.)*

FARKAS Szóval kém volt! Kicsoda? Nem hallom! Hango-
san mondd, te rohadt szemét áruló!

SZŐNYI *(Nyöszörög.)*

PÉTER Hangosabban! – Azt mondta, hogy Rajk László.

SZŐNYI Rajk László... *(Elájul.)*

PÉTER Na ugye.

FARKAS Hogy mit kell vele vesződni! Más dolga is van az
embernek!

PÉTER Hallottad, Kádár?

KÁDÁR Hallottam.

PÉTER Különös, mi? Rajk László!

KÁDÁR Nem gondoltam volna.

FARKAS *(A fogdmegeknek.)* Folytassátok.

(Farkas, Péter, Kádár kimegy.)

NEGYEDIK JELENET

1949. május 30., hétfő. Hajnal. Balatonaliga, üdülő. Rákosi Mátyás, Farkas Mihály, Péter Gábor, Gerő Ernő. Kádár János besiet.

KÁDÁR Szabadság, elvtársak! Elnézést, a sofőr csak háromnegyed ötre jött értem...

RÁKOSI Farkas elvtársék az éjszaka megjöttek repülővel... *(Farkashoz.)* Kádár még nem tudja, hogy mi volt Prágában a pártkongresszuson.

FARKAS Beszéltünk Belkinnel, aki csak tegnapelőtt tudott a szovjet delegációhoz csatlakozni, de mivel Malenkov megkérte, hogy ő is üljön ott a CSKP kongresszusán, egész nap nem értük el. Végül a büfében tudtuk elcsípni tegnap este, indulás előtt. Azt mondta, hogy Abakumov előterjesztésére Sztálin elvtárs rábólintott.

RÁKOSI Nagyszerű. – Kádár elvtárs, ez azt jelenti, hogy Rajkot le lehet tartóztatni.

KÁDÁR Értem.

FARKAS Belkin elmondta, hogy a bolgárok nem várják meg a Barvihában kezelt Dimitrov felépülését és hazatérését, előbb indítják meg a pert Kosztov ellen hazárulásért.

KÁDÁR Kosztov?

GERŐ Trajcsó Kosztov. Akit március végén minden tiszt-ségből leváltottak. Akire Sztálin annyira megharagudott, hogy nyilvánosan a szemébe vágta, hogy zsulik. *(Kádárhoz és Péter Gáborhoz.)* Gazember. Dimitrov elvtársat még március elején szállították a Szovjetunióba, nincs jó állapotban, egy repülőgépet küldtek érte Szófiába, hogy végre kezelhessék. Dimitrov elvtárs be sem akart szállni, úgy kellett szinte elrabolni. Cservenkov elvtárs, az utóda épp most van Moszkvában. Ami

az albán elvtársakat illeti, Kocsi Dzodzét, akit még decemberben tartóztattak le, hamarosan halálra fogják ítélni, és Enver Hodzsa helyzete megszilárdul.

RÁKOSI A feladat világos. Arra kérjük, Kádár elvtárs, hogy a mai napon foglalja le valamivel Rajkot napközben, sőt munka után is, ha lehet. Este fogjuk elkapni a lakásán.

KÁDÁR Mivel foglaljam le?

RÁKOSI Valami hivatalos ügygel. Találja ki. Úgy tudom, hogy maguk összejárnak. Rajk fiának maga a keresztapja, ugyebár. Január végén keresztelték, jól tudom?

KÁDÁR Megkért rá, és hát nem mondhattam nemet... De előtte is, utána is jelentettem!

RÁKOSI Emlékszem, jóvá is hagytuk, pártfeladatnak minősítettük. Nincs mit tenni, ha egy ateista elvtárs kéri fel az embert egy ilyen felemelő feladatra... Furcsa is lett volna, ha egy zsidót kértek volna fel. Híján vagyunk a gójoknak, elvtársak. – Remélem, a klerikális reakció elleni harc azért a Belügyminisztériumban is folytatódik?

KÁDÁR Folytatódik... Délután mondjuk elcsábítom a Svábhegyre a párttüdülőbe, viszek neki egy sakkfeladványt.

RÁKOSI Remek ötlet, meg van véve. Maguk úgysis annyira szívbéli jó barátok. Pont egy éve is együtt urizáltak a Szovjetunióban egy hónapig. Egy csomó szép helyre elvitték magukat, közben bizonyára nagyon összemelgedtek.

KÁDÁR Rákosi elvtárs küldött, hogy tartsam szemmel! Mindenről részletesen beszámoltam!

RÁKOSI A hosszú, sovány, Mefisztó-szerű alakok, amilyen Rajk, sötét lelkűek és gonoszak szoktak lenni. Nem én mondom, hanem Arisztotelész, a görög filozófus. Ettől még lehet jóban a belügyminiszter a külügyminiszterrel, szegény ember vízzel főz. Rajk az egész vasárnapot a Balatonon töltötte a feleségével meg a kisgyerekével, éjjel vitte őket haza a sofőr, úgyhogy ma még el lesz lazulva. – Igen?

PÉTER Károlyi Mihály hazajött Párizsból, ma kettőre megy be a külügybe jelentéstételre, de valójában, mint Boldizsár Iván jelentette, Károlyi tiltakozni akar a Mindszenty-per miatt. Könnyen lehet, hogy beadja a lemondását. Úgy tudjuk, hogy a francia nagykövet is hivatalos Rajkhoz, valamilyen vízumokat nem adtunk meg nekik, sürgetni akarja őket.

RÁKOSI Monsieur l'ambassadeur Gauquier...

PÉTER Hogy lehet az ilyet megjegyezni?!

GERŐ Károlyit hagyjuk futni.

RÁKOSI Fusson.

GERŐ Megint emigrálni fog.

RÁKOSI Jól teszi.

PÉTER A párizsi követségről holnap hozzuk haza Mód Pétert. Rajk barátja.

GERŐ Nem szerencsés, hogy Károlyi most van itthon. Amint fülest kap, a nyakunkra fog járni.

RÁKOSI Kibírjuk.

KÁDÁR Miért kell Rajkot egész nap lefoglalnom?

FARKAS Hogy ne fogjon gyanút, vagy ha gyanút fogott, ne próbáljon lelépni.

KÁDÁR Miért fogott volna gyanút?

PÉTER Szőnyi Tibort ugye másfél hete vittük el, Szalai Andrást szintén... Szász Bélát a múlt hét közepén... Lehallgatjuk Rajk telefonját, ezekben az ügyekben nem keresték, de nincs kizárva, hogy mégis a fülébe jutott.

RÁKOSI Ismerje el, Kádár, hogy fényes nappal csak nem foghatjuk le... Hogy nézne ki, hogy a funkcióban lévő külügyminiszterünket a hivatali épülete előtt begyömszöjlük egy nagy, fekete autóba...

(Kis csönd.)

Remélem, Kádár, világos a feladat.

KÁDÁR Világos, Rákosi elvtárs. Délben még van egy belügyminisztériumi kollégiumi ülés, kiadom az utasítást, hogy a régi tisztviselőket, a janicsárokat szórják

ki végre... Utána szabad vagyok... Két hete a Szabad Népben közöltek egy hétlépéses mattfeladványt, elég nehéz, azzal elhúzhatom az időt... Meddig foglaljam le Rajkot?

RÁKOSI Mondjuk este nyolcig.

GERŐ Csak délután négyig. Akkor kezdődik a titkárságon a megbeszélés a Magyar Kultúrkapcsolatok Intézetéről, azon Rajk is részt vesz.

RÁKOSI Jó, akkor fél négyig. Rajk darvadozik egy kicsit a titkársági ülésen, és onnét megy haza. A többi a maga dolga, Péter.

PÉTER Legalább négy kocsival megyünk érte. Úgy tíz után.

KÁDÁR Én akkor máris indulok. Szabadság, elvtársak!

MIND Szabadság!

(Kádár kimegy.)

GERŐ Nem gyávul el? Régi kapcsolata neki Rajk.

FARKAS Megcsinálja.

PÉTER Nem bízom benne, de Rajkot ő sem utálja kevésbé nálam. Pökhendi, kioktató, nagyképű, sértődékeny, fölényeskedő... Mármint Rajk.

GERŐ Tudjuk.

RÁKOSI Ti adtatok Kádárnak 45-ben fegyelmet a pártfeloszlataért, én még itthon se voltam! Ha az nem árulás, hogy feloszlatta a Pártot, amikor a legnagyobb szükség lett volna rá, akkor semmi! Ő is tudja, hogy ezért még bármikor ismét elő lehet venni.

PÉTER Az anyag kéznél van.

GERŐ Szorosan kell követni, és az első jelre...

RÁKOSI Gyávább ez annál, semhogy meg merjen futamodni. – A holnapi összevont KV- és KEB-ülésen Rajkot még nem hozom szóba.

GERŐ Ráér.

(Kimennek.)